

**Opinia do projektu rozporządzenia Ministra Zdrowia zmieniającego
rozporządzenie w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej
stanu epidemii (MZ 936)**

I. Opis sytuacji problemowej

Regulacja przewiduje nowe ograniczenia w zakresie przemieszczenia się na obszarze kraju – których wprowadzenie jest możliwe na podstawie art. 46 ust. 4 pkt 1 ustawy z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi. Otóż od dnia 25 marca 2020 r. do odwołania zakazuje się na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej przemieszczenia się osób przebywających na tym obszarze, z wyjątkiem przemieszczania się danej osoby w celu:

1) wykonywania czynności zawodowych lub zadań służbowych, lub pozarolniczej działalności gospodarczej, lub prowadzenia działalności rolniczej lub prac w gospodarstwie rolnym, oraz zakupu towarów i usług z tym związanych.

W ww. pkt 1 chodzi o czynności zawodowe związane ze stosunkiem pracy lub umową cywilnoprawną, ale także o zadania służbowe (które są związane ze stosunkiem służby np. funkcjonariuszy Policji) oraz o wykonywanie pozarolniczej działalności gospodarczej lub prowadzenie działalności rolniczej (prowadzenie działalności wytwórczej w rolnictwie w zakresie produkcji roślinnej lub zwierzęcej, w tym produkcji ogrodniczej, sadowniczej i rybnej) lub prace w gospodarstwie rolnym, oraz o zakup towarów i usług związanych z tymi aktywnościami (jako przykład można podać zakup nawozów sztucznych przez rolników czy zakup towarów do sklepu spożywczego prowadzonego przez indywidualnego przedsiębiorcę);

2) zaspokajania niezbędnych potrzeb związanych z bieżącymi sprawami życia codziennego, w tym uzyskania opieki zdrowotnej, tej osoby, osoby jej najbliższej, a jeżeli osoba

przemieszczająca się pozostaje we wspólnym pożyciu z inną osobą – także osoby najbliższej osobie pozostającej we wspólnym pożyciu, oraz zakupu towarów i usług z tym związanych.

Regulacja opisana w pkt 2 dotyczy osób fizycznych i zaspokajania ich niezbędnych potrzeb (lub potrzeb osób im najbliższych, a w przypadku gdy dana osoba pozostaje we wspólnym pożyciu z inną osobą – także osób najbliższych tej osobie). Osobą najbliższą jest małżonek, wstępny, zstępny, rodzeństwo, powinowaty w tej samej linii lub stopniu, osoba pozostająca w stosunku przysposobienia oraz jej małżonek, a także osoba pozostająca we wspólnym pożyciu. Przepisy odnoszą się do niezbędnych, codziennych potrzeb. Do takiej kategorii można zaliczyć spacer czy wyjście do lasu, ale z zachowaniem ograniczeń odległości oraz limitu przemierzających się osób (maksymalnie dwie osoby, z wyłączeniem rodzin). Projektodawca zaleca aby ograniczać tego typu wyjścia do niezbędnego minimum.

3) wykonywania ochotniczo i bez wynagrodzenia świadczeń na rzecz przeciwdziałania skutkom COVID-19, w tym w ramach wolontariatu.

Projektodawca zauważa, iż obecna sytuacja w kraju wyzwoliła ruchy społeczne oparte nie tylko na ustawowo określonym wolontariacie, ale także na oddolnej, społecznej inicjatywie, które mają istotne znaczenie dla przeciwdziałania skutkom COVID-19 np. w zakresie szeroko pojętego społecznego wykluczenia. Chodzi tutaj np. o pomoc osobom starszym czy samotnym w robieniu zakupów czy załatwianiu innych niezbędnych spraw. Stąd też przedmiotowe wyłączenie w zakresie zakazu przemieszczenia się.

4) sprawowania lub uczestniczenia w sprawowaniu kultu religijnego, w tym czynności lub obrzędów religijnych.

W pkt 4 wskazuje się, że z zakazu przemieszczenia się jest wyłączone przemieszczanie się osób w celu sprawowania kultu religijnego, w tym czynności lub obrzędów religijnych (dotyczyć to będzie zatem duchownych i osób zakonnych) oraz osób (wiernych), które w sprawowaniu tego kultu, w tym czynności lub obrzędów religijnych (np: msza święta, spowiedź, pogrzeb, chrzciny), uczestniczą.

Dodatkowo, wprowadzono zmianę § 7 w ust. 1 pkt 3 rozporządzenia, zgodnie z którym ograniczenie sprawowania kultu religijnego w miejscach publicznych, w tym w budynkach i innych obiektach kultu religijnego, ma polegać na konieczności zapewnienia, aby w trakcie sprawowania kultu religijnego, w tym czynności lub obrzędów religijnych, na danym terenie lub w danym obiekcie znajdowało się łącznie, zarówno wewnątrz i na zewnątrz pomieszczeń, nie więcej niż:

1) 50 osób, wliczając w to uczestników i osoby sprawujące kult religijny lub osoby zatrudnione przez zakład pogrzebowy w przypadku pogrzebu – w okresie od dnia 20 marca 2020 r. do dnia 24 marca 2020 r. oraz w okresie od dnia 12 kwietnia 2020 r. do odwołania;

2) 5 uczestników, oprócz osób sprawujących kult religijny lub osób zatrudnionych przez zakład pogrzebowy w przypadku pogrzebu – w okresie od dnia 25 marca 2020 r. do dnia 11 kwietnia 2020 r.”.

Ponadto w nowym § 3a ust. 2 rozporządzenia zakłada się, że przypadku, gdy przemieszczanie się następuje:

1) pieszo – jednocześnie mogą się poruszać dwie osoby w odległości nie mniejszej niż 1,5 m od siebie;

2) środkami publicznego transportu zbiorowego, środek ten może przewozić, w tym samym czasie, nie więcej osób niż wynosi połowa miejsc siedzących.

Przez środek publicznego transportu zbiorowego należy rozumieć środek transportu wykorzystywany w transporcie kolejowym lub drogowym, w przewozie o charakterze użyteczności publicznej.

W celu przeciwdziałania rozprzestrzeniania się COVID-19, wprowadza się w okresie od dnia 25 marca 2020 r. do dnia 11 kwietnia 2020 r. całkowity zakaz:

1) organizowania zgromadzeń;

2) innych niż określone w pkt 1 zgromadzeń organizowanych w ramach działalności kościołów i innych związków wyznaniowych oraz imprez, spotkań i zebrań niezależnie od

ich rodzaju, z wyłączeniem spotkań danej osoby z jej osobami najbliższymi lub z osobami najbliższymi osobie, z którą pozostaje we wspólnym pożyciu.

Zmiany zawarte w § 1 pkt 1 i 3 projektu ustawy zostały wprowadzone na wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji. Zakładają one m.in. wprowadzenie obowiązku kwarantanny dla pracowników pracujących z państwami sąsiadującymi z naszym państwem co może się wiązać z wydawaniem zaświadczeń przez organy Państwowej Inspekcji Sanitarnej o odbywaniu obowiązkowej kwarantanny – przepisy w tym zakresie będą miały zastosowanie od dnia 27 marca 2020 r.

Rozporządzenie wejdzie w życie z dniem ogłoszenia.

II. Zestawienie opinii przedstawicieli organizacji pacjenckich

Konsultacje/ankietowanie na Platformie Konsultacji prowadzone były w postaci zestawu pytań zamkniętych. Poniżej zaprezentowano wyniki procesu konsultacji jakie zostały przeprowadzone:

1. Czy Pani/Pana zdaniem sytuacja epidemiologiczna w kraju uzasadnia decyzje skierowane na ograniczenie przemieszczania się obywateli?

Warianty odpowiedzi	Ilość	Procent udzielonych odpowiedzi
Tak	5	
Nie	3	
Nie mam zdania	2	

2. Czy Pani/Pana zdaniem tak istotne decyzje jakieg dotyczą ograniczenia przemieszczania się obywateli mogą być podjęte na poziomie podstawowym – poprzez wydanie roz-

porządzenia?

Warianty odpowiedzi	Ilość	Procent udzielonych odpowiedzi
Tak	2	
Nie	7	
Nie mam zdania	1	

3. Czy Pani/Pana zdaniem wprowadzenie ograniczenia sprawowania kultu religijnego w miejscach publicznych do 50 osób, wliczając w to uczestników i osoby sprawujące kult religijny lub osoby zatrudnione przez zakład pogrzebowy w przypadku pogrzebu jest uzasadnioną ingerencją w prawa obywatelskie?

Warianty odpowiedzi	Ilość	Procent udzielonych odpowiedzi
Tak	2	
Nie	5	
Nie mam zdania	3	

4. Czy Pani/Pana zdaniem uzasadnione jest wprowadzenie obowiązku kwarantanny dla pracowników pracujących z państwami sąsiadującymi z naszym państwem?

Warianty odpowiedzi	Ilość	Procent udzielonych odpowiedzi
Tak	3	
Nie	4	

Nie mam zdania 3

5. Czy Pani/Pana zdaniem walka z pandemią koronawirusa uzasadnia wydawanie decyzji administracyjnych niezgodnych z konstytucją?

Warianty odpowiedzi	Ilość	Procent udzielonych odpowiedzi
Tak	2	
Nie	7	
Nie mam zdania	1	

Odpowiedzi uzyskane podczas konsultacji zostały wzięte pod uwagę przy przygotowaniu opinii Federacji Pacjentów Polskich.

III. Opinia Federacji Pacjentów Polskich

Projektowane rozporządzenie drastycznie ogranicza możliwość przemieszczania się obywateli na terenie obszaru RP. Takie ograniczenie, bezpośrednio lub pośrednio, z dużym prawdopodobieństwem będzie wpływać negatywnie na komfort życia oraz dostęp do świadczeń zdrowotnych obywateli. Z tego powodu jego wprowadzenie oraz zakres przedmiotowy i podmiotowy obowiązywania musi być oparty o silną podatawę prawną, zgodną z zapisami konstytucyjnymi i ustawowymi. Społeczna dyskusja, jaka rozwinęła się wokół proponowanych oraz już wprowadzonych zakazów wskazuje, że dla wielu z nich nie ma wystarczająco silnego prawnego uzasadnienia, chociaż uzasadnienie zdrowotne może być przedmiotem dalszej dyskusji.

Należy przyznać, że konieczne jest podjęcie działań mających na celu ograniczyć

rozprzestrzenianie się koronawirusa i większości obywateli, a więc i pacjentów, nie dziwią takie obostrzenia w przemieszczaniu się. Warto jednak podkreślić, iż prawo również przewiduje sytuacje, kiedy można ograniczyć niektóre z naszych konstytucyjnych praw i wolności. O rozwiązaniu takim stanowi wprost art. 233 ust. 3 Konstytucji RP: „Ustawa określająca zakres ograniczeń wolności i praw człowieka i obywatela w stanie klęski żywiołowej może ograniczać wolności i prawa określone m.in. art. 52 zasada wolności poruszania się ust. 1 (wolność poruszania się i pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej).

Wydaje się zatem, iż mamy do czynienia z sytuacją, kiedy minister zdrowia wydaje rozporządzenia, do których nie ma prawa, bo posłowie mu go nie dali. Ogranicza więc prawa i wolności obywateli bez umocowania w ustawie, działając w ten sposób niekonstytucyjnie.

Podobne stanowisko prezentuje Rzecznik Praw Obywatelskich, który przedstawił premierowi uwagi ws. rozporządzenia w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii. RPO rozumie wprowadzanie ograniczeń swobody przemieszczania się i kontaktów społecznych. Niemniej po raz kolejny podkreśla, że ograniczenia te - szczególnie z uwagi na obecną trudną sytuację - muszą być wprowadzone z poszanowaniem konstytucyjnych standardów ochrony podstawowych praw i wolności.

RPO zwraca uwagę, że nawet w stanach nadzwyczajnych, o których mowa w Konstytucji, zakres ograniczeń konstytucyjnych wolności i praw musi wynikać z ustawy. Mimo przesłanek, o których mowa w art. 230 Konstytucji, w zakresie zwalczania choroby zakaźnej wywołanej wirusem SARS-CoV-2 - a więc szczególnego zagrożenia dla bezpieczeństwa obywateli i porządku publicznego - nie zdecydowano się dotychczas na wprowadzenie stanu nadzwyczajnego. Uchwalono zaś ustawę z 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych.

Rada Ministrów nie ma uprawnienia do wprowadzenia generalnego zakazu przemieszczania się. Mimo to, działając poza granicami upoważnienia ustawowego, w § 5 rozporządzenia wskazała, że poza wyjątkami, od 1 kwietnia 2020 r. do 11 kwietnia 2020 r. zakazuje się na obszarze RP przemieszczania się osób. Narusza to m.in. art. 92 ust. 1 Konstytucji, zgodnie z którym rozporządzenia są wydawane przez organy wskazane w Konstytucji, na podstawie szczegółowego upoważnienia zawartego w ustawie i w celu jej wykonania. Stanowi to jednocześnie o naruszeniu art. 31 ust. 3 Konstytucji, wskazującym warunki ograniczenia w zakresie korzystania z praw i wolności, do których nieodzownie należy ustanowienie ograniczeń w drodze regulacji ustawowej. Zgodnie z art. 31 ust. 3 Konstytucji ustawowe ograniczenia konstytucyjnych praw i wolności nie mogą naruszać istoty wolności i praw.

Czasowe zawieszenie możliwości korzystania z określonych konstytucyjnych praw jest więc możliwe jedynie po wprowadzeniu stanu nadzwyczajnego. Z uwagi na fakt, że go nie wprowadzono, dla oceny konstytucyjności wprowadzanych ograniczeń aktualne pozostają więc standardy wynikające z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

Opisany stan rzeczy może powodować, że nie będzie możliwe pociągnięcie do odpowiedzialności za wykroczenie osób, które nie przestrzegają tak ustanowionych zakazów i nakazów, choć taką odpowiedzialność niewątpliwie powinny ponieść. W przypadku rozporządzenia każdy sąd ma prawo odmówić jego zastosowania, jeśli stwierdzi, że wydano je z przekroczeniem granic upoważnienia ustawowego bądź pozostaje ono w hierarchicznej niezgodności z aktami wyższego rzędu. Sędziowie podlegają bowiem tylko Konstytucji i ustawom - nie aktom wykonawczym wydanym z naruszeniem ustawy lub Konstytucji.

Ponadto nie można wykluczyć, że osoby, które poniosą szkodę w wyniku zastosowania opisanych przepisów rozporządzeń, zechcą skorzystać z prawa określonego w art. 77 ust. 1 Konstytucji. Stanowi on, że każdy ma prawo do wynagrodzenia szkody, jaka została mu wyrządzona przez niezgodne z prawem działanie organu władzy publicznej.

Ocena krytyczna innego rodzaju dotycząca projektu rozporządzenia wskazuje na fakt, że ma ono być stosowane w sposób ciągły, w związku z czym nie planuje się ewaluacji efektów projektu, a tym samym nie stosuje się mierników dla tej ewaluacji. Projektodawca deklaruje, że ewentualna ocena i zmiany będą związane z sytuacją związaną ze stanem epidemii w Rzeczypospolitej Polskiej i na świecie. Ale jest to odwrócenie logiki myślenia nt. wpływu administracyjnych nakazów na sytuację epidemiczną społeczeństwa. Nakazy stosuje się przecież po to, aby na tę sytuację oddziaływały (pozytywnie). A żeby dowiedzieć się, czy rzeczywiście oddziałują i w jakim stopniu – to taka ewaluacja powinna zostać z góry zaplanowana.

Większość ocen krytycznych wynika z faktu, że nie były prowadzone pre-konsultacje dotyczące projektu rozporządzenia. Projektodawca twierdzi, że projekt rozporządzenia nie został przekazany do opiniowania i konsultacji publicznych, z uwagi na jego szczególny charakter i konieczność jego pilnego wejścia w życie. Zatem podjęto decyzję o nieprzedłożeniu projektu do konsultacji. Pomijając fakt, że ograniczone konsultacje można zawsze przeprowadzić w krótkim terminie, to ryzyko, jakie niesie odejście od konsultacji w całej złożoności uwidoczniło się w krytycznych ocenach, jakie pojawiły się po opublikowaniu projektu.

Stan niewiedzy projektodawcy nt. potencjalnych konsekwencji i wpływu wdrożenia rozporządzenia widoczny jest także w zapisach zawartych w ocenie skutków regulacji, gdzie zapisano w rubryce „wpływ na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorców oraz na rodzinę, obywateli i gospodarstwa domowe” tylko jedno, ogólnikowe zdanie, iż rozporządzenie może mieć wpływ na rodzinę, obywateli oraz gospodarstwa domowe a także na osoby starsze i niepełnosprawne w zakresie podlegającym ograniczeniom.

Oparcie zawartości rozporządzenia jedynie o tak „wnikliwą” analizę wpływu na objęte nim podmioty musi nieść duże ryzyko przyjęcia błędnych rozwiązań.

Opinię przygotował:

Witold Michałek

Ekspert Projektu

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

